

Ім'я користувача:
Полтавський інститут економіки і права Полтавськи...

ID перевірки:
1016149148

Дата перевірки:
17.03.2024 18:56:23 EET

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
17.03.2024 18:59:02 EET

ID користувача:
100011301

Назва документа: СВИРИДЕНКО С

Кількість сторінок: 52 Кількість слів: 10047 Кількість символів: 74950 Розмір файлу: 128.30 KB ID файлу: 1015894165

24% Схожість

Найбільша схожість: 7.04% з Інтернет-джерелом (<http://dspace.mnau.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6017/M>)

23.4% Джерела з Інтернету 669 Сторінка 54

2.42% Джерела з Бібліотеки 51 Сторінка 61

1.02% Цитат

Цитати 8 Сторінка 62

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Деякі джерела вилучено автоматично (фільтри вилучення: кількість знайдених слів є меншою за 8 слів та 0%)

0% Вилучення з Інтернету 4 Сторінка 63

Немає вилучених бібліотечних джерел

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ
МИСТЕЦТВА1.1. Вплив соціальних факторів на розвиток соціалізації
особистості

На процес формування гармонійної особистості, на рівень її соціалізації впливають великою мірою такі фактори, як вікові та психологічні особливості, а також тип зайнятості, рівень художньо-естетичної діяльності людини.

Людина стає повноцінним членом суспільства завдяки соціалізації. Як об'єкт соціалізації – вона підпорядковується вимогам суспільства: опановує ролі жінки та чоловіка (статеворольова соціалізація), створює міцну сім'ю (сімейна соціалізація), стає законослухняним громадянином (політична соціалізація), бере участь у соціальному і економічному житті (професійна соціалізація) тощо.

Як суб'єкт соціалізації – людина засвоює соціальні норми і культурні цінності, водночас активно розвивається та самореалізується в суспільстві [27].

Термін «соціалізація» запозичений з політекономії, де його першочерговим значенням було «усуспільнення землі, засобів виробництва тощо». Соціолог Гіддінс Ф.Г. вперше застосував цей термін до людини і трактував його як «розвиток соціальної природи чи характеру індивіда, підготовка людського матеріалу до соціального життя» [8].

Різні концептуальні підходи диференціюють роль особистості в процесі соціалізації.

Приписування пасивної позиції в процесі соціалізації розглядається суб'єкт-об'єктним підходом, де суспільство – це суб'єкт впливу, а людина – об'єкт впливу. При цьому соціалізацію ототожнюють з адаптацією до соціуму, котра формує кожного члена суспільства у відповідності до притаманної цьому суспільству культури. Родоначальником цього підходу були Е. Дюркгейм та Т. Парсонс [20].

Суб'єкт-суб'єктний підхід вбачає активну участь особистості в процесі соціалізації, яка виявляється через вплив індивіда на обставини життя і на себе самого. Основоположниками даного підходу є американці Чарльз Кулі та Джордж Герберт Мід [27, 9].

В їх розумінні соціалізація – це розвиток і самозмінна людини в процесі засвоєння і відтворення культури, що відбувається під час взаємодії людини зі стихійними, відносно спрямованими та цілеспрямованими умовами життя, що створюються на всіх його вікових етапах” [22].

На всіх етапах чинниками соціалізації є універсальні засоби, які специфічні для того чи іншого суспільства, соціального прошарку. До таких засобів відносять: вигодовування немовлят та догляд за ними, гігієнічні вміння та побутові навички, оточуючі людину продукти матеріальної культури, елементи духовної культури (пісні, казки), стиль і зміст спілкування, методи заохочення і покарання в сім'ї, в групах однолітків, у виховних чи інших організаціях, які здійснюють соціалізуючий вплив.

Також засобами соціалізації є послідовне залучення людини до різних видів і типів відносин в основних сферах її життєдіяльності: спілкуванні, грі, пізнанні, духовно-практичній діяльності, спорті; сімейній, професійній, громадській, релігійній сферах.

Отже, успішність соціалізації зумовлена рівнем культури суспільства окремих країн та неоднаковим впливом універсальних засобів на різних вікових етапах.

Серед великої кількості умов, що активно впливають на розвиток людини з раннього дитинства виділяють чотири групи факторів соціалізації.

Перша – мегафактори – космос, планета, світ, які впливають на всіх жителів Землі.

Друга – макрофактори – країна, етнос, суспільство, держава, які впливають на соціалізацію всіх людей, котрі живуть в окремих країнах.

Третя – мезофактори – за типом поселення та місцевості – регіони, села, міста, поселення; по приналежності до засобів масової комунікації; за приналежністю до тих чи інших субкультур, які впливають прямо чи опосередковано через мікро фактори [13].

Четверта – мікрофактори – сім'я, сусіди, групи однолітків, виховуючі організації, мікросоціум; державні, релігійні, громадські організації [27, 12].

Становлення особистості відбувається під впливом агентів соціалізації. По відношенню до дітей та підлітків – це батьки, брати, сестри, родичі, однолітки, сусіди, вчителі. В молодості ними можуть бути чоловік чи дружина, колеги по роботі.

Агенти впливають на людину через значимість для неї та через засоби, які вони при цьому використовують [11].

Отже, мегафактори, як глобальні проблеми космосу і всесвіту, впливають на особистість, що проявляється у переоцінках цінностей життя, у потребах бажаннях вирішувати проблему на відкладаючи на завтра.

Макрофактори зокрема визначають через менталітет етносу підстави для сприйняття і ставлення його представників до життя, стиль спілкування різних поколінь, розмір вікової дистанції.

Мезофактори впливають, наприклад, через ступінь урбанізації на соціокультурний розвиток регіонів і самореалізацію індивідів; на стиль життя дітей, підлітків, юнаків, їх установки в сфері між особистісних відносин, міжвікових та міжстатевих стосунків через соціально-демографічні особливості.

Засоби масової комунікації впливають на засвоєння людьми різного віку широкого спектру соціальних норм, на формування ціннісних орієнтацій в галузі політики, економіки, ідеології, права, і крім цього Засоби масової комунікації є засобом просвітництва, неформальної освіти. Засоби масової комунікації діє і в межах соціально контрольованої соціалізації з метою медіаосвіти, завдання якої підготувати членів суспільства до життя в сучасних інформаційних умовах.

Мікрофактори діють як окремі соціальні інститути, і у своєму взаємозв'язку, через створення певних сприятливих і несприятливих умов для соціалізації особистості.

Кожне суспільство, незалежно від рівня розвитку, запроваджує позитивні і негативні формальні та неформальні санкції: способи навіювання та переконання, розпорядження та заборони, примусові заходи і тиск аж до фізичного насильства та способи визнання, нагород. Як функції соціалізації, вони дозволяють контролювати поведінку не тільки однієї людини, а й груп людей, спільнот; приводять індивіда у відповідність до норм, цінностей, зразків, прийнятних для певної культури.

Отже, функція соціалізації полягає у формуванні у особистості певного набору фізичних і ментальних характеристик, втрата яких неприйнятна для суспільства, а також певних фізичних і ментальних

характеристик, які специфічна соціальна група (каста, клас, сім'я, професія тощо) вважає необхідними для всіх, хто цю групу складає [5].

Результатами соціалізації виступають особистісні норми, принципи, соціальні навички. А основним показником соціалізації є цілісна освіта особистості, спрямованість, що обумовлена мотивами-інтересами, переконаннями, світоглядом, що визначають внутрішню позицію особистості по відношенню до об'єктів соціального середовища і мети ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ.

Динамічними є трактування процесу соціалізації в психології, яке охоплює його в глобальному масштабі і підводить до підсумку:

- соціалізація як екстеріоризація (розкриття початкової сутності людини в соціумі);
- соціалізація як гуманізація (надбання сутності в соціумі);
- соціалізація як адаптація (поєднання сутнісного і суспільного);
- соціалізація як інтеріоризація (оволодіння соціальним, перенесення його в глибинні пласти особистості) [41].

Таким чином, сутність соціалізації полягає в поєднанні пристосування і уособлення людини в умовах конкретного суспільства. Від людини вимагається зустрічна активність по відношенню до соціального середовища в такій мірі, яка дозволяє узгоджувати її соціальну поведінку та установки з його вимогами і очікуваннями. Автономізація особистості як потреба людини мати свої погляди та самостійно вирішувати особисті завдання має співіснувати за пристосуванням до культури оточуючого середовища. В разі успішної соціалізації індивід навчається орієнтуватися в непередбачуваних соціальних ситуаціях, здобуває здатність до зміни своїх ціннісних орієнтацій, уміння балансувати між своїми цінностями та вимогами ролі, орієнтується не на конкретні вимоги, а на розуміння універсальних моральних людських цінностей; формує поведінкові моделі,

які попереджують рольові конфлікти в майбутньому і саме цим підкреслюється відмінність соціалізації від конформного пристосування до свого середовища, в результаті якого цим конфліктам неможливо запобігти.

Ознаки уособлення людини, що пройшла шляхом позитивно-спрямованої соціалізації, набувають високого рівня якості. В їх ролі виступають: наявність особистісних поглядів, здатність їх змінювати і відпрацьовувати нові (ціннісна автономія); наявність рівня самоповаги, самоприйняття, почуття особистої гідності (психологічна автономія); реалізація вибірковості в емоційних вподобаннях, їх збереження і змінюваність (емоційна автономія); міра готовності і здатність самостійно вирішувати особисті проблеми, протиставляти тим життєвим ситуаціям, які перешкоджають самозміні, самовизначенню, самореалізації, самоствердженню; вміння творчо підходити до життя – креативність.

Зазначимо, що важливою якістю соціалізованості є її мобільність, тобто здатність в будь-який момент модифікуватися, трансформуватися за потребою ситуації.

Отже, ми проаналізували етапи соціалізації особистості та охарактеризували становище особистості в процесі соціалізації, вказали фактори впливу на цей процес та їх специфічний вплив на особистість.

В українському суспільстві з 24 лютого 2022 року іде повномасштабна війна. Ці негативні, несприятливі, шокуючі обставини впливають на соціалізацію суспільства.

Розкриємо детально проблеми соціалізації в умовах війни.

1. **Різні джерела соціалізації, які спрямовані на формування діаметрально-протилежних цінностей у дітей та молоді [33]: патріотичне та громадське виховання – ворожа антиукраїнська пропаганда культ агресії**

та насилля в українських ЗМІ – песимістичні настрої, роздратування та негармонійні стосунки в сім'ї тощо.

2. Викривлення системи поглядів на життя, формування серед дітей і молоді окупованих територій уявлення про «героїзацію війни», актуалізація радянської цінності «діти-герої», закріплення негативного ставлення до «ворогів» - захисників територіальної цілісності і незалежності України.

Особливо ускладненою буде реінтеграція в українську систему цінностей тих дітей, які втратили у збройному конфлікті своїх батьків-колаборантів [13].

3. «Інформаційний фон війни близький до панічного, а тому постійно гіперболізує загрози безпеці... Стан перманентної загрози призводить до того, що людська психіка постійно перебуває у пороговому стані» [6].

Через це в дітей та молоді процеси збудження переважають над процесами гальмування, що виявляється в гіперактивності, не контрольованості своїх дій і поведінки.

4. У дітей особливо та молоді формується фрагментований у часі світогляд: щасливе безтурботне «вчора» до війни – трагічне загрозливе «сьогодні» в умовах війни –невизначене тривожне «завтра» після війни. • Руйнується раніше сформована система міжособистісних стосунків. Взаємини, які до війни були дружніми і навіть родинними, часто стають ворожими. (Наприклад, із діалогу в соціальній мережі між росіянином-третьокласником і його родичкою - українською дівчиною: «Я тебе убираю из друзей!» - «За что?» - «Не за что. За Родину. Я не дружу с Украиной теперь. У вас война. Не хотим с вами дело иметь»).

«Російська пропаганда, активно маніпулюючи дитячою свідомістю, цінності любові до батьківщини замінює ксенофобією» [10].

5. Частина дітей-переселенців вимушена проживати за межами звичного свого середовища, часто у розбитих сім'ях, коли хтось із членів родини з різних причин залишився на окупованій території. Це ускладнює адаптацію до нових умов життя, дітям і молоді важко інтегруватися з новим соціальним оточенням (поширення «мови ворожнечі», залякування, цькування місцевими дітьми, які пережили жах війни («Сепар», «Забирайся додому» тощо).

6. Деформується сформована раніше модель моральної поведінки. На окупованих територіях «патріотичне виховання» дітей здійснюється в дусі ненависті до України, розширюється моральна межа дозволеного виправдовується агресія щодо «чужих», прищеплюється звичка до насилля (бойовики навчають дітей стріляти зі зброї, створюють дитячі організації воєнізованого типу) [11].

7. Війна «дискредитує норми моралі мирного життя, норми права, компроміс та діалог як засіб досягнення цілей» [6]. Виникає реальна загроза втрати дітьми позитивних життєвих орієнтирів, власного ідеалу, що породжує стрес і фрустрацію, спричинює девіантні форми поведінки.

Соціалізація особистості українських дітей і молоді сьогодні відбувається в умовах гібридної війни, яка має деструктивну інформаційну складову. Через це потрібна дієва стратегія інформаційної політики держави, спрямованої на протидію ворожій пропаганді, подолання гуманітарного розриву між українськими громадянами, що проживають по різні боки лінії розмежування між тимчасово окупованою і контрольованою територіями України, формування цінностей громадянського суспільства.

1.2. Інноваційні підходи до соціалізації особистості засобами мистецтва

Сучасний складний етап життя України характеризується політичними, економічними та духовними змінами та насамперед війною. Соціальне оновлення суспільства передбачає активізацію духовного потенціалу народу, який реалізується в естетичній культурі. Естетична культура, як суспільне явище, трансформується і транслюється на суб'єктивно-особистісному рівні. Цей процес пов'язаний із різнобічним творчим розвитком індивідуальності, оволодінням нею різними сторонами культури, формуванням морально-етичних орієнтирів на основі пріоритету загальнолюдських цінностей.

Провідною тенденцією розвитку сучасного наукового знання і рушійною силою загальної орієнтації освіти є процеси інтеграції, які спричинили зміни і у формуванні інтегративних явищ у системі мистецької освіти. Багато дослідників ХХ ст. (Л. Масол, Т. Крижанівська, Г. Шевченко, О. Комаровська, Л. Гайдамака та ін.) наголошують на тому, що мистецька освіта і виховання підростаючої особистості мають базуватися на принципі взаємодії різних видів мистецтва, позаяк тільки в сукупності всіх почуттів у свідомості дитини відтворюється цілісна картина життя. У статті 21 «Спеціалізована освіта» Закону України «Про освіту» вказано, що мистецька освіта може здобуватися в рамках формальної, неформальної, інформальної освіти, спрямована на здобуття компетентностей у відповідні сфері під час навчання [2].

Мистецтво є об'єктом пізнання і розуміння. Витвір мистецтва як об'єкт пізнання в онтологічному плані являє собою діалектичну єдність форми і змісту. У гносеологічному розумінні витвір мистецтва втілює єдність явища і сутності, де художні образи виступають у ролі явища, а ідея – в ролі сутності.

Мистецтво певним чином формує свідомість людей, активізує їх почуття, думки, волю, які є спонукальними мотивами практичної діяльності. Так мистецтво, безпосередньо діючи на емоційно-чуттєву сферу, через неї опосередковано діє на інтелектуальну. У свою чергу, емоції і почуття, що виникають під впливом мистецтва, є синтезуючою основою всіх видів людського досвіду [48].

Різними шляхами через школу, через засоби масової комунікації установка на сприйняття мистецтва оновлюється і розвивається, і як наслідок, створюється стійка реакція на мистецтво, як на специфічну форму отримання насолоди, всебічного розвитку. Виникає особливий тип засвоєння і переробки цієї інформації і формується стійкий стереотип художнього сприйняття [30].

Функціонування мистецтва – це турбота суспільства, крім того вона нерозривно пов'язана з підтримкою високого престижу мистецтва. Ще з давніх часів танцям і пісням надавали великого значення мабуть і через те, що уявлення про мистецтво народжується у людини через “національний образ світу” як один з варіантів єдиної світової цивілізації, єдиного історичного процесу.

Складовими мистецтва є образотворче мистецтво, музична творчість, театральна творчість, література, кіно, архітектура та ін. Формування у індивіда окремих художніх потреб було і є важливою турботою суспільства, бо в такому суспільстві кожний індивід бажає залучитись до мистецтва, відчувати в ньому потребу і прагнути її задовольнити [4].

Насамперед, необхідно зазначити, що телебачення як вид художньої культури, суттєво змінило спілкування людини з творами мистецтва. Воно змінює палітру своїх виразових засобів, удосконалює інструмент впливу на аудиторію, наближає до аудиторії недоступні раніше цінності.

Мистецтво телевізійного екрану – це нове багато аспектне явище. Повсякчас спостерігається поява нових видів та жанрів телевізійної творчості. Відбувається деформація, а іноді й зникнення старих канонів, і в той же час поява нових перспективних напрямків розвитку. З виникненням аудіовізуальних комунікативних засобів людство вступило в нову еру функціонування культури. Відбулися зміни в процесі мислення, як наслідок бурхливого розвитку екранних мистецтв, які демонструють доступність і різноманітність творів усіх видів художньої творчості; збільшені інформованість і пізнавальні можливості аудиторії. Такі інноваційні процеси перетворили письмову цивілізацію на аудіовізуальну [37].

Впроваджено такі форми взаємодії різних видів мистецтва, які можна розглядати як процес, що впливає на взаємозбагачення та розвиток кожного з них і пов'язано з впливом на загальнокультурний рівень особистості.

Телебачення через свою специфічну властивість, таку як “ефект присутності”, впливає таким чином на телеглядача під час перегляду передач, що той уявляє себе свідком події. Крім цього, вона має декілька власних ознак, що впливають на психологічний стан глядацької аудиторії і її емоційну активність – це індивідуальний характер сприйняття телевізійних програм, персоніфікованість контактів з телевізійними творами, умовність телевізійного образу.

Останнім часом з'явилися власні телевізійні твори, такі як телефільми, телеопери, телебалети, різні форми концертів класичної, народної, естрадної музики, телевікторини, цикли різноманітних інформаційних, пізнавальних, розважальних передач, які несуть навантаження не тільки культурної інформації, а й соціальної. Ці численні телевізійні твори сприяють інтелектуальному, емоційному, творчому

розвитку глядацької аудиторії, збагачують асоціативне мислення, формують естетичну, музичну культуру.

Телебачення виступає як засіб поширення знань про мистецтво, є чудовим розповідачем, співрозмовником, що розширює наші уявлення про навколишній світ, розкриває таємниці науки, знайомить з життям на материках і в океанах, залучає до світу високих моральних та естетичних цінностей. Але насторожує той факт, що сьогодні дитина проводить біля телеекрану мало не 4-5 годин щодня, нехтуючи іграшками, книгами, заняттями спортом. Лякає тенденція до ототожнення деяких подій, побачених на телеекрані з реальною дійсністю (показ насилля, кровопролиття тощо). [11, 57]

На нашу думку, телебачення дещо обмежує себе у можливості саме позитивним чином впливати на суспільство. Воно сьогодні є тією впливовою силою, що здатна формувати світогляд людини. Звертання до пропаганди здорового образу життя, до просвітництва, до культивування високоморальних людських якостей і цінностей – це ті напрямки, які має взяти телебачення на озброєння.

Сьогодні викликає необхідність радикальних змін і удосконалення художньої освіти. Саме використання дизайну як дисципліни шкільної освіти стало інновацією для деяких країн. Цей новий підхід настільки підтриманий в зарубіжних країнах, таких як Японії, Великій Британії, що проблема дизайнерського виховання школярів була поставлена в ранг державної політики. [20].

Для України використання дизайнерської освіти до цих пір було впроваджено в такі форми роботи, які мали експериментальний, епізодичний характер. Але зараз проблема художнього виховання засобами дизайну набуває все більшої актуальності. Дизайн як якісно новий тип діяльності, інтегрує технічну та гуманітарну культуру на проектній основі

і направлений на організацію гармонійного предметного середовища [7]. Мистецтвознавці відзначають, що для сучасної культури характерним стає всепронизуюче проектування. Тим часом дизайн охоплює і інтегрований фактично у всі сфери життя розвинутих країн. До того ж він став неодмінним компонентом масової та елітарної культури і його вважають творчістю майбутнього [50].

Дизайн виступає своєрідним заповненням прогалини вивчення сучасного мистецтва, дає змогу здійснити переоцінку цінностей, розкриває складну взаємодію мистецтва і техніки, формує естетичне ставлення до дійсності. [10, 42]

Тим часом проектна діяльність спрямовує естетичні прагнення, здібності дітей в реальність, що їх оточує. Насамперед, включення матеріалу про дизайн гармонійно поєднує різні види художньої діяльності: зображальну, декоративну та конструктивну. У той час як інтегрований характер проектної діяльності забезпечує зв'язок між різними видами художньої діяльності та між різними дисциплінами [21]

Зараз дизайнерська освіченість стає важливим аспектом взаємодії “людина – навколишнє середовище”. Проте ознайомлення з цим видом художньої діяльності має відбуватися на стадії формування естетичних потреб і смаків, ще в шкільному віці [18]

На нашу думку, соціалізуючий вплив дизайну очевидний; адже індивід відкриває дещо в собі, проявляє свої задатки, усвідомлює значимість власних і чужих ідей, упевнюється в можливості здійснювати вплив на оточення.

Таким чином, дизайн як нововведення є привабливим для процесу соціалізації. Як дисципліна, що відкриває можливість самореалізації, дизайн формує сприятливий клімат для творчого зростання особистості, є ще одним з шляхів до успішної інтеграції людини в суспільство.

Мистецтво повсякчас відкривається для суспільства все новими і незвичними гранями. Воно, інтегроване в різні науки, відкриває можливість його використання у психології.

Мистецтво можна використовувати в соціальній роботі, як технологію психотерапії [25].

Терапія мистецтвом стала серйозною обґрунтованою технологією, яка дозволяє комплексно впливати на емоції, судження, самосвідомість людини для вирішення багатьох особистісних проблем. Її поява пов'язана з проблемою для багатьох людей, їх самовираження і прогалини в процесі соціалізації, що виявляється в негативних формах: агресивній, адиктивній, девіантній та делінквентній поведінці; залежністю від алкоголю та психотропних речовин тощо. [24, 38]

Сьогодні таку терапію використовують як самостійну форму впливу, причому доведено її професійний характер і без сумніву користь та ефективність. Терапія мистецтвом або арт-терапія дає можливість для вираження думок і почуттів, які здаються нездоланими у соціально-прийнятній манері, сприяє підвищенню компетентності людини у міжособистісних стосунках, їхній здатності до самопізнання, адекватної самооцінки.

До того ж виховує безліч особистісних якостей: завзятість у подоланні труднощів, у досягненні мети, прагненні до саморозвитку при “ясній” результативності таких зусиль підсилює відчуття особистісної цінності, підвищує художню компетентність, сприяє оволодінню художніми вміннями і навичками, розвиває естетичний смак [44].

Наразі вищезазначена технологія важлива в роботі з внутрішньопереміщеними особами, їх родинами, військовими, ветеранами, людьми похилого віку, особами з інвалідністю та іншими категоріями населення.

Отже, за допомогою терапії мистецтвом формується психічний і творчий потенціал, який забезпечує успішне просування своїм індивідуальним шляхом розвитку.

Привабливими в сенсі формування соціальних навичок є флористика і квітковий дизайн. Така художня творчість заснована на використанні різноманітного рослинного матеріалу: засушених квітів і листя, трави, соломки. Результатом цих занять є набуття чудових якостей особистістю дитини: вони стають більш відкритими, товариськими; у них з'являються спільні інтереси, нові друзі, тому що вони об'єднані однією захоплюючою справою [40].

До того ж людина, яка займається аранжуванням квітів і флористикою, більш підготовлена до сприйняття інших видів мистецтва, насамперед образотворчого, декоративно-прикладного, до оцінки їх художнього рівня. Творча праця з природним матеріалом пробуджує нібито "другий" зір: у кожній квітці воно вбачає неповторну красу, образ; відчуває себе часткою прекрасної і вічної природи. Такі почуття сприяють формуванню більш емоційного відчуття її, дитина дбатиме про неї [42].

Як підсумок, зазначимо, що до соціалізації особистості засобами мистецтва окреслюють нові шляхи подолання дезадаптації людини шляхом залучення їх до надзвичайно цікавої діяльності.

Висновки до першого розділу

Як висновок, зазначимо, що рівень соціалізованості особистості в суспільстві варіабельний за рахунок неоднаковому впливу різноманітних факторів. Теоретично і практично обґрунтовані знання про успішну соціалізацію дають змогу стверджувати, що існують керовані суспільством умови для формування розвиненої особистості.

Внутрішня позиція особистості, яка успішно соціалізувалася, керується переконаннями, мотивами, інтересами, світоглядом, що узгоджується з моральними загальноприйнятими нормами суспільства.

Особистісні якості індивіда в процесі соціалізації набувають здатності трансформуватися до будь-якої ситуації, використовуючи при цьому прийнятні у суспільстві способи.

Інноваційні технології мистецтва підвищують загальнокультурний рівень особистості, збагачують уяву, поінформованість, відкривають людині нові грані оточуючого предметного середовища, знімають напругу і агресію і головне сприяють успішній соціалізації.

Таким чином, соціалізація особистості – це набуття досвіду певної соціальної спільноти, її мови, культури, звичаїв, традицій, норм, цінностей, що робить її цивілізованою і прийнятною суспільством.

РОЗДІЛ 2

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА

2.1. Методи арт-терапії в соціальній роботі

У сучасному суспільстві різкі зміни посилюють явища дезадапційного характеру.

Дослідження останніх років свідчать, що найоптимальніше середовище для розвитку цілісної всебічно-розвинутої особистості – це позашкільний колектив, що є відносно стабільною спільністю, яка приваблює дитину і в якій відбувається реальне, невимушене прийняття нею нової ролі, нового місця в системі колективних міжособистісних і неформальних стосунків, що за певних умов можуть стати джерелом розвитку й утвердження особистості, соціальної адаптації та реалізації її індивідуальності.

Отже, пошуки ефективних форм навчання і виховання, що забезпечують успішну соціалізацію та розвиток особистості, такими формами є арт-терапевтичні технології соціальної роботи.

Важливим елементом подібних програм має бути психологічне опрацювання для успішної соціалізації та інтеграції внутрішньопереміщених сімей, осіб з інвалідністю та інших категорій. Для цієї категорії населення характерне зосередження уваги на втратах, що сталися у зв'язку з вимушеним переселенням: «Багато ВПО кажуть про психологічну травму у зв'язку з втратою свого власного житла, а також у зв'язку із значним погіршенням умов життя порівняно з попереднім місцем їх проживання», люди з інвалідністю також мають багато бар'єрів на шляху соціалізації.

Ізотерапія. Даний метод соціальної роботи

Полягає у демонстрації художньої техніки без завершення малюнку. Малюнок кожного має бути індивідуальний. Тематика малюнків різна для кожного віку. Дітей привчають до абстрактного вираження власних думок через малюнок. Аналіз тематики дитячих малюнків свідчить про різноманітність, про урахування дитячих інтересів, сприяє формуванню поваги до інших народів, має патріотичну спрямованість, виховує моральні якості. У програму художньої діяльності груп включають різноманітні способи ручної обробки матеріалів і друкування відтисків. Наступний спосіб утворення груп є ефективним для розвитку просторового мислення школярів, коли одна і та ж робота виконується одночасно на площині і в просторі. Більшість видів групової роботи часто набувають форми проєктів, тобто виробляється звичка планувати діяльність.

Педагогічний та психологічний блок розрахований на виконання ряду завдань за допомогою різноманітних художніх технік (малювання фарбами, олівцями, крейдою, вугіллям, паперова пластика, колаж, батик, ліплення) інтегрувати проблему дослідження, виробити власні оригінальні підходи (незвичайне поєднання художніх засобів) та формувати вміння визначати нові теми і шляхи їх розв'язання.

Блок «Спостереження та аналіз» передбачає ознайомлення школярів з аудіо- і відеотехнікою та способами їх використання на заняттях з метою створення відеофільмів, «радіопередач» наукового і художнього характеру. Такий підхід ділить всіх учасників на виконавців різних ролей «техніків» і «авторів науково-художніх ідей». Це допомагає учням зрозуміти необхідність кооперування зусиль різних людей. Уміння зробити аналіз переглянутої стрічки, прослуханої передачі, накреслити шляхи їх вдосконалення є суттєвою рисою цієї педагогічної технології [32].

Педагогічний блок «Конструювання» базується на інтерпретації проблеми дослідження в просторі за допомогою об'ємних зображень. За

будівельний матеріал використовуються рулони паперу, пінопласт, картон, великі картонні куби, різноманітний пакувальний матеріал. Конструювання характеризується таким потенціалом: фізичний розвиток (координація ока і руки, розвиток м'язів), соціально-емоційний розвиток (відповідальність за роботу інших людей, залежність від їх діяльності), образотворчі навички (формування відлуння балансу, симетрії), природничі уявлення (властивості речовини, явище рівноваги, гравітації), мовленнєвий розвиток (обмін інформацією). Оригінальність цього педагогічного блоку полягає у варіативному застосуванні конструкції. Використання пересувної ширми доцільне для утворення лялькового театру, схованки, стіни для розвішування оголошень.

Використання мистецтва дає широкі можливості для відтворення не тільки реального буття, але й мрій, бажань, сновидінь, всього підсвідомого, яке складає суттєву частину людини.

Хорове читання. Застосовується для формування навички діалогічного мовлення та першого досвіду драматизації епічних і міфічних творів. Методика роботи полягає в здійсненні хорового читання, деякі в праці попарно, додаючи до слів рухи, жести, міміку, музику. Таким чином діалог переростає у драматичну гру.

Інтелектуальний штурм. Метод з метою створення атмосфери, сприятливої для формування різних асоціативних нестандартних ідей. Продуктивність даного блоку виявляється в розвитку творчого мислення учасників.

Завдяки вище перерахованим методам можна вплинути:

- інтенсифікацію процесів слухання, споглядання, практичної діяльності;
- дослідження багатьох джерел інформації;
- детальне вивчення конкретних об'єктів;

- емоційну розповідь про власне відкриття;
- посилання на висловлення авторитетних дослідників;
- знаходження взаємозв'язків між різними теоріями, ідеями;
- пізнання через рухову активність;
- стимуляцію допитливості, бажання пізнати, проникнути глибше в суть предметів;
- прогнозування, відкату результату з наступною перевіркою правильності гіпотез;
- методом творчої діяльності вплинути на психологічний стан [9].

В залучені до різноманітних видів мистецтва нас цікавить перш за все, набуття соціально-необхідних навичок і знань, які б сприяли соціалізації особистості.

Ліплення. У процесі ліплення, моделювання, конструювання розвиваються просторова уява, відчуття, вміння з частини створити ціле, у думках розчленити предмет на частини. Споглядання і виготовлення народних керамічних іграшок розвивають не тільки естетичний смак, але й несуть інформацію про зарубіжні культури.

Клієнтам пропонували ліпити з глини і розмальовувати фігурки домашніх і диких тварин, птахів, їх гнізд, людей різних національностей, іграшки, літака, виконувати скульптурні композиції на різну тематику. Ліплення абстрактних форм, виконання з паперу, дроту реально неіснуючих об'єктів спрямоване на поліпшення просторового сприймання дітей, розвиває їх творчий потенціал. Декоративно-прикладна творчість дозволяє пізнавати зв'язки між різними видами мистецтва, привчає

школярів естетично насичувати і перетворювати навколишнє середовище та особистісні страхи і проблеми.

Таким чином, на нашу думку, можна сформувати індивідуальність, неповторність особистості, яка так важлива для соціалізації людини, для спроможності використовувати свій творчий потенціал в умовах постійних змін оточуючого світу з метою адаптації.

Зокрема технологія організації групових форм роботи, забезпечує поетапність дій, високий рівень саморегуляції в мікро групах, виробляється звичка планувати діяльність, аналізувати отримані результати, забезпечує розвиток самостійності [5].

Музикальна терапія. Використання гаджету, де звучить акомпанемент відомих музикантів, учень отримує можливість співаючи, відчувати себе артистом. При цьому використовується класична джазова, диско-рок-музика. Широке використання колискових пісень [37].

Народна пісенна творчість оспівує красу рідної землі, утверджує любов до себе, родини, оточуючих.

Танцювальна терапія. Цей метод дозволяє за допомогою ритмічних рухів, знервованій, втомленій, агресивній особистості звільнитися від негативних емоцій також танці такого виду виступають профілактикою і засобом для зняття різних перевантажень.

Театральна терапія. Виконуючи пантомімічної драматизації, досягається розвиток творчого самовираження та інших психічних процесів за допомогою міміки і жесту. Драматизація досить успішно використовується при розв'язанні завдань морально-естетичного характеру з метою формування навичок позитивної поведінки. Цьому сприяють розігрування сценок, на різні теми, в залежності від мети. Успішна драматизація немислима без оволодіння мовленнєвою культурою. Акторський досвід свідчить про можливість оволодіння такими техніками:

управління голосом, тілом, ритмічна драматизація: жести, рухи, танець, пантоміма індивідуальна і групова, усна інтерпретація: декламування, рольове читання, інсценізація прочитаного, мистецтво створення образу через пози, рух, мовлення, через темперамент, смаки, переконання персонажу. Здобувають вміння відчувати аудиторію, коло з партнерами. Вміння імпровізувати свідчить про розкутість мислення і уяви. Різні нестандартні завдання сприяють формуванню такого вміння. Наприклад, графічна імпровізація під музику об'єднує музикотерапію та театральну терапію.

Можна поєднувати всі методи соціальної роботи. А саме: намалювати пейзаж у стилі імпресіоністів, підібрати або придумати музику, яка б передавали настрій картини, створити хореографічну композицію, співзвучну художньому полотну. Скласти поезію, казку, оповідання за мотивами картини та інсценувати придуманий твір.

Орігамі. Даний метод володіє наступними психотерапевтичними властивостями: підвищують активність правої півкулі мозку і врівноважують роботу обох півкуль; підвищують рівень інтелекту в цілому; активізують творче мислення; знижують тривожність і допомагають легше адаптуватися до важких ситуацій; покращують пам'ять і окомір. Навчання орігамі та заняття з дітьми у реабілітаційних центрах не вимагають багато часу, або якогось спеціального обладнання. У більшості випадків потрібні тільки паперові квадрати або папір формату А4 і елементарні знання роботи в цій техніці. У орігамі є величезна кількість моделей, різних за рівнем складності. Їх вибір залежить від віку дитини і стану її здоров'я

Отже, результатом впровадження даних технологій і методів слугує підвищенням рівня соціалізації особистості.

Тренінги групові та індивідуальні. Сприяють вирішенню особистісних проблем, особистісного розуміння та зростання та насамперед соціалізації [29].

Функціональні можливості мистецтва надзвичайно широкі. Втім використання його дієвого впливу на особистість сприяє стабілізації психічного і фізичного стану вихованців, поверненню їх до повноцінного ЖИТТЯ.

Дієвим фактором такого впливу на особистість є психодрама. Це форма драматичної діяльності специфічна, бо в ній акумулюються співзвучні виконавцям думки, джерелами яких є реальні життєві ситуації, що визначають зміст драматизації. [22, 147]

Важливими є принципи: комплексність, тобто синтез інтелектуально-чуттєвого і моторного елементів; спонтанність – природна невимушена реакція на різноманітні психогенні фактори; суб'єктивність – безпосереднє включення індивідуальності у драматичну колізію.

Психодрамі притаманні такі функції: превентуюча (попереджувально-профілактична); діагностична; захисна; пізнавальна; катарсисна.

Образотворчу діяльність можна застосовувати як засіб трансформації почуттів, емоцій, думок у візуальні образи. Творча робота стає інколи єдиним віконцем у внутрішній стан особистості.

Художня творчість на задану тематику виступає як засіб діагностики, пізнання людини. Нетрадиційні малюнки часто свідчать про рівень нервової акцентуації. Наприклад відмова малювати сім'ю теж може бути свідченням негарздів у сім'ї [50].

Мистецтво допомагає відкривати нові шляхи комунікації з зовнішнім середовищем, учить працювати в колективі, формує відчуття власної гідності і доцільності докладених зусиль.

Залучення до читання літератури є прикладом педагогічної умови соціалізації та психологічного впливу на особистість. Людина, зустрічаючи в літературі проблеми, аналогічні реальним, дістає можливість випробувати свій задум, потреби, почуття, рішення в уявному світі, при цьому запобігаючи хибним крокам, що інколи приводить до трагічних наслідків. За допомогою вміло підібраної книжки людина відходить від конфліктних ситуацій, проблем у світ мрій, ілюзій, зазнаючи відчуття катарсису, вдоволення, що також знімає стресову ситуацію, урівноважує психічний стан [6].

Літературні джерела, як бачимо, включають засоби уникнення соціальних, психологічних, сімейних стресів.

Музична терапія для осіб з інвалідністю передбачає використання музики для досягнення позитивних змін у поведінці і сприяє індивідуальності домогтися ґрунтовних результатів у власному розвитку. Зміни у поведінці включають оволодіння життєво-необхідними знаннями, набуття нових умінь, що стимулює комунікативне, когнітивне, емоційне та соціально-естетичне самоутвердження особистості, а отже соціалізуватися і адаптуватися. Музичні терапевти спрямовують свою діяльність на те, щоб музика стала основою для фізичної активності, засобом отримання інформації, мотивації, комунікації, а також полем самовираження [4]. Ефективність музичної терапії полягає в тому, що сприймання музики і гра на музичних інструментах не потребує вербального спілкування, і саме музика є важливим комунікативним засобом для людей з порушеннями мовлення.

Завдання хореографічної терапії – встановити контакт між особистістю і навколишнім світом. Воно може реалізуватися паралельно з мовленнєвим впливом і без нього. Звернення до танцю як засобу соціалізації ґрунтується на таких положеннях: рух відображає характерні

особливості людини, її думки, почуття, настрої, набутий досвід, об'єднані елементи руху створюють експресивний танець, в якому особистість самовиражається. Діапазон танцювальних рухів зумовлений станом, у якому перебуває людина з

Таким чином представлено методи соціальної роботи, що сприяють соціалізації. Ці умови сприяють досягненню мети соціалізації: становленню особистості, культурній ідентифікації, соціальному та життєвому самовизначенню, формуванню цілісної картини світу.

Технології створюють умови для виявлення індивідуальних особливостей, діагностику неповторної самотності кожного, і створення умов для її розвитку і соціалізації.

2.2. Соціальна робота засобами мистецтва за кордоном: соціалізуючий аспект

Показовим для розуміння розвитку естетичного виховання є використання досвіду такого виховання в найбільш розвинених країнах як США, Велика Британія, Німеччина, Франція.

Сучасна Америка переживає культурний Ренесанс. Естетична культура суспільства США сформувалася на ґрунті Європейської естетичної думки, на глибоко гуманістичних уявленнях про світ та людину, про місце, роль і значення її в сучасному світі; на розвитку культури й цивілізації, загальнолюдських основах та принципах.

Розвиток естетики США у XX столітті досить суперечливий через дві головні тенденції: перша полягає у запереченні оцінювально-пізнавального змісту мистецтва, захисті “чистого мистецтва”, друга полягає у поєднанні мистецтва і життя [33].

У 20-30-ті роки ХХ ст. започаткувалася течія, прихильники якої критикували теорію і практику “мистецтва заради мистецтва”, водночас виступаючи за зв’язок мистецтва з довкіллям, працею, технікою, політикою, мораллю тощо. У середині ХХ століття художня культура створювалася промисловими засобами, і суспільство використовувало штучний зразок художніх цінностей.

Американські вчені визначили три сфери естетики:

- естетика художнього творчого процесу як специфічна естетична діяльність;
- «естетика впливу», яка досліджує вплив естетично оформленого “за законами краси” навколишнього світу та соціальний вплив художніх творів;
- педагогічна естетика, яка вивчає закономірності, що становлять основу використання мистецтва в процесах виховання та обумовлюють вплив естетичного оформлення предметного оточення на формування особистості та її свідомості [2].

Останнім часом мистецтво відіграє найважливішу роль у житті американців. Вони не тільки спостерігають за культурними подіями, а активно приймають участь у подібних заходах.

Стан естетичного виховання у школах США зумовлений такими аспектами:

- заняття мистецтвом, які обов’язкові для всіх учнів – це музичні заняття, співи, елементарне інструментальне виконання, слухання музики, вступ до композиції та вивчення історії музики;
- виконання художнього твору чи виконавська майстерність, куди входять виконання вокальної інструментальної музики, сценічна гра, художній дизайн, танок та музикування;

- естетична атмосфера школи: класних кімнат, шкільної будівлі та пришкільних майданів.

Загальні заняття мистецтвом мають місце вже у початковій школі. Вони базуються на співробітництві майстрів мистецтва та вчителів школи. Завдання створених інноваційних програм з естетичного виховання полягають у інтеграції мистецтва в усі шкільні дисципліни. Особливих успіхів досягла школа вишуканих мистецтв у штаті Алабама.

У загальноосвітніх школах більш типовими є курси за вибором учнів в взаємозв'язку з підсиленими програмами з виконавчої майстерності. У Нью-Йорку акцент ставиться на дисципліні художнього циклу за вибором учнів. У деяких школах організовані міні-курси з сучасної музики, гри на гітарі, інших видів мистецтв, що входять до учнівських інтересів.

У рамках реформування естетичного виховання у школах США пропонують естетичні дисципліни як частину традиційних навчальних курсів. Включення фольклору та рок-поезії наприклад у програму вивчення англійської мови [25].

При сприянні Університету штату Юта в школах міста Солт Лейк вивчають історію і теорію танцю, виконавчу майстерність. Велика увага приділяється заняттям музикою, менше уваги – іншим видам мистецтва. У багатьох середніх навчальних закладах є художні галереї, експонуються роботи учнів і професійних діячів мистецтва. Сьогодні багато шкільних округів розробляють навчальні плани з виконавської майстерності для особливо обдарованих дітей.

На нашу думку, така увага до мистецтва формує в молоді не тільки естетичний смак, а й дає можливість спробувати свої здібності у різних видах мистецтва, завдяки чому зростає впевненість в собі, підвищується самооцінка, крім обов'язкових формувань почуття краси, гармонії.

Особливою популярністю у межах програми естетичного виховання користуються літні школи мистецтв для обдарованих дітей і охоплюють усі види мистецтв (танці, хорові співи, оркестрове виконання).

Важливою метою естетичного виховання сьогодні у школах США є пропаганда ідеї, що краса живе не тільки у витворах мистецтва, а і у довкіллі.

У ході реформи системи освіти США планується зробити естетичною всю країну.

Американські вчені вважають необхідним підготувати педагогів-спеціалістів з естетичного виховання. Їм необхідні знання та навички, які б забезпечили інтеграцію дисциплін естетичного циклу в усі навчальні предмети [3]

Новаторським є підхід у взаємозв'язку з мистецтвом та естетикою, де учень виступає у трьох іпостасях: виконавець, цінитель і критик. Американські вчені переконані, що виконавська майстерність є ключем до знаходження балансу між художньою експресією та імпресією.

Велика увага приділяється естетичній оцінці: вводяться спецкурси, які дають учням можливість сприймати й оцінювати художні твори, спираючись на свої знання й досвід. Американські педагоги, психологи та соціальні працівники вважають, що людина, яка причетна до мистецтва, але не здатна критично його оцінити, або музикант, котрий володіє чудовою технікою виконання, але не розуміє, що він намагається висловити, погано підготовлений до естетичного сприймання мистецтва як краси. [3, 18]

Таким чином, навички критицизму є необхідною основою естетичного виховання у сучасних школах США.

На нашу думку, цікавими є рекомендації щодо поліпшення рівня естетичного виховання в Німеччині:

- Освітній процес повинен бути естетичним середовищем, за межею якого естетичне виховання неможливе.
- Основним моментом підготовки педагогів та соціальних працівників ввести інтеграцію естетики в усі навчальні дисципліни.
- Освітні заклади мають активізувати свої зусилля щодо організації естетичного виховання під час навчання і протягом всього життя для успішної соціалізації в подальшому.
- Необхідно надати можливість розвитку виконавської майстерності особисто кожній особистості без винятку, в тому числі й менш обдарованим.
- Необхідно більш уваги приділяти естетичному сприйманню мистецтва, так як більшість людей є прихильниками мистецтва, а не його майстрами.
- Необхідний розвиток критеріїв оцінки й аналізу різних напрямків у мистецтві.

Критицизм як складова естетичного виховання учнів є високо пізнавальною за своєю природою, вона забезпечує фундамент для підвищення культурного рівня всього суспільства [8].

Зазначимо, що новаторський підхід до сприймання мистецтва з його аналізом і критичною оцінкою відкриває можливості для підвищення загального рівня культури мас. Такий підхід формує більш високі вимоги кожного до самого себе, як до творця, шліфує естетичний смак, задовольняє потребу емоційно-почуттєвих переживань прекрасного. Насамкінець сприяє уявленню про оточуючий різноманітний світ. Мистецтво розширює кругозір, інтелект, підвищує комунікативні здібності, збагачує чуттєвий світ людини, дозволяє їй відчувати себе частиною всього людства, а саме соціалізуватися.

У США таким є проект “общинної школи”, який розглядає школу як освітній, культурний та центр дозвілля общини.

«Община» – поширений термін у США і означає сукупність людей, які проживають в одному селищі, маленькому містечку або кварталі великого міста. На її території є цілий ряд соціальних інститутів: сім’я, школа, заклади неформальної освіти та інші громадські організації.

У першій половині дня в школі проводяться звичайні заняття, а в другій – приміщення перебуває в розпорядженні місцевого населення [40]. Робота школи з соціалізації особистості починається з перших кроків учнів у школі. Перед вступом до школи діти одержують своєрідну виховну програму, яка містить історичні відомості про розвиток школи: її традиції, гімн, символіку, одяг, вітання. Головні завдання програми полягають у вихованні поваги й довіри дітей один до одного і до дорослих, гордості і почуття власної гідності, доброти. Цьому сприяють “радники” – дорослі-вихователі, покликані допомагати дитині у всіх сферах: пізнавальній, емоційній, моральній, фізичній.

Радник, що є у кожної дитини, непомітно спрямовує дії дитини в будь-яких ситуаціях і тому кожний учень відчуває себе вільно і захищено.

Німецька модель общинної школи є складовою частиною філософії общинного виховання або “виховання в душі спільності”. Вона поєднує під одним дахом дитячий садок, школу, школу для дорослих, заклади дозвілля та відпочинку. Тут переплітаються соціальна та шкільна педагогіка: освіта дорослих, шкільна, соціальна та культурна політика. Школа інклюзивна, не визнає жодних видів сегрегації, поділу на молодших та старших, німців та іноземців, здорових та дітей з інвалідністю, внутрішкільне та позашкільне середовище. У такій школі пропагують і втілюють в життя ідеї щодо перетворення школи на общинний центр міського життя.

Усе це сприяє природній соціалізації особистості, яка з перших днів перебуває в активних соціально-дійових контактах і зв'язках.

В Англії теж є відкриті школи, найвідоміша школа імені Е. Лоу – в Лондоні. В цій школі немає звичного розкладу уроків, там діє гнучкий ритм занять. Наставник і вихованці разом планують теми і час різних видів діяльності («інтегрований день»). Головною вимогою до вчителя цієї школи – вчити читати й писати, знайомити з мистецтвом, музикою, спортом. Діти самостійно обирають заняття на день. Так, наприклад дитина половину дня може займатися малюванням. Другу половину дня діти зайняті в різних групах: вивчення рідної мови, захоплення музикою, малюванням, постановкою театральних спектаклів, у навчальних майстернях. Педагоги можуть використовувати сімейне навчання, у групах можуть поєднуватися діти з різницею у віці в 2 роки.

Така організація життя дітей є результатом високої майстерності педагогічного колективу. Це допомагає самостійному розвитку дитини на своєму рівні.

Досвід «відкритих шкіл» Франції став практичним матеріалом для широкомасштабного експерименту. У ньому брали участь 150 шкіл. Деякі з них будували за спеціальними проектами. Ціле місто стало для учнів місцем навчання: їх можна було зустріти в офісах, наукових лабораторіях, музеях, театрах, універмагах, їдальнях. Такий навчальний процес, що здобувався в усіх цих закладах, сприяв соціальній адаптації, вибору майбутньої професії, однак спеціалістами наголошувалось на поєднанні традиційного навчання з елементами «школи без стін» [13].

За аналогічний проєктом у США також було створено державну альтернативну школу, в основу якої було покладено ідею «школи без стін». Рідна мова вивчалася в редакціях газет, література – у книгарнях, математика – у розрахунковому центрі, суспільні науки – в політичних

клубах, психологія і педагогіка – в дитячих садках, приготування їжі – в ресторанах. Перебування на одному з підприємств тривало 6-8 тижнів, після цього відбувалася зміна об'єкта на інший. Після перебування на всіх підприємствах, створювалися для поглиблення знань з раніше вивченого матеріалу комунікативні групи. Загальна тривалість навчання тривала 2 роки, після чого учні обирали професійну освіту певного напрямку, або закінчували школу іншого типу [11].

Американськими, британськими, канадськими вченими розроблені спеціальні методики використання образотворчого мистецтва з метою естетичного розвитку особистості. У функції образотворчого мистецтва входить розвиток чуттєво-емоційної сфери учнів. Особлива увага спрямована на розвиток зорового, тактильного аналізаторів, уяви, фантазії, пам'яті учнів, на формування вмінь розрізняти форму, забарвлення, фактуру природних об'єктів і творів мистецтва.

В результаті експериментальних досліджень виявлено, що певні групи стимулів розвивають сенсорну чутливість – це організація виставок природних матеріалів (кори, коріння, листя, гілочок, квітів, насіння різних дерев), вироби із дерева (папір, меблі, різьба по дереву), а також фотографій, слайдів, діаграм, ілюстрацій. Друга група стимулів забезпечує розвиток уяви, пам'яті – це словесний опис з пам'яті, фантастичні оповідання, драматизація. Третьою групою стимулів, через наявні матеріали (олівці, крейда, фломастери, чорнила, туш, фарби, різнокольоровий папір, клей, глина, пластилін) забезпечується реалізація творчого задуму [20].

Експериментальна технологія М. Шадера викладання музики знайшла визнання в Канаді, Австралії, Британії, США, Франції. Традиційна схема, спочатку навчись грати, співати, вивчи ноти, а потім надай своєму виконанню естетичного забарвлення, була відкинута, а

натомість прийшло вільне експериментування із звуками, ритмом, мелодіями. Метою сучасних музичних занять було дати можливість дітям усвідомити радість від творчого спілкування з музикою, сформувати позитивне естетичне ставлення до досвіду музичного пізнання дійсності [36].

2.3. Результати емпіричного дослідження

Емпіричне дослідження мало на меті встановити як зокрема залучення до мистецтва людини на протязі дошкільних та шкільних років впливає на її соціалізацію. Соціальна робота, психологія та педагогіка використовує різні засоби в тому числі й мистецькі, прагнучі формувати особистість відповідно до своїх інтересів.

У коло завдань нашого експерименту входять такі:

- 1) встановити соціалізуючи роль естетичних емоцій в індивідуальному розвитку людини;
- 2) за допомогою тестових методик підтвердити чи спростувати гіпотезу експерименту, а саме: за умови залучення особистості до мистецтва, зростає її рівень успішної соціалізації.

Для проведення експерименту ми обрали групу студентів, які були сформовані у дві групи: контрольну і експериментальну. Кожна група складалася з 25 осіб віком від 17 до 23 років, студентів 1-4 курсів ЗВО. Контрольна група як і експериментальна складалася з 10 хлопців і 15 дівчат. Відбір студентів в експериментальну групу відбувався за принципом залучення її учасників до мистецтва безпосередньо, тобто студенти в дошкільні і в шкільні роки займалися в музичній школі, відвідували театральні гуртки в позашкільних закладах, брали активну

участь у шкільній художній самодіяльності, були членами команд КВК, займалися в хореографічних гуртках, відвідували художню школу.

Контрольна група відрізнялася від експериментальної групи тим, що жоден з її учасників не залучалися до мистецтва ні в шкільні роки, не брав участі в художній самодіяльності; учасники контрольної групи були обмежені лише відвідуванням відповідних до мистецтв предметів у школі (музика, співи, малювання).

Констатуючий експеримент нашого дослідження мав за мету визначити, чи зростає під впливом засобів мистецтва рівень суб'єктивного самоконтролю та рівень вирішення людиною важких проблем. Обрані для експерименту тестові методики мають безпосереднє відношення до завдань соціалізації: вони виявляють, наскільки людина автономна в житті, яким чином шукає вихід з важких ситуацій, чи покладається в таких ситуаціях на себе, чи вирішує проблеми самостійно; наскільки людина здатна брати відповідальність за те, що з нею відбувається, чи готова вона врешті-решт до самостійного життя в суспільстві. Далі пропонуємо для ознайомлення зміст тестових методик.

Інструментарієм нашого експерименту ми обрали блок методик, пов'язаних з вирішенням людиною життєвих проблем.

Психодіагностика особистості за допомогою цього блоку методик ілюструє, яким чином людина приймає рішення в різних ситуаціях. Ці методики враховують внутрішні установки людини (рівень суб'єктивного контролю – РСК), способи виходу з важких життєвих ситуацій, тобто за їх допомогою ми маємо змогу визначити рівень соціалізованості.

Методика “Рівень суб'єктивного контролю” (РСК).

Суб'єктивним контролем називається схильність людини брати на себе і “покласти” на інших людей відповідальність за те, що з ними відбувається.

На відміну від суб'єктивного, може існувати так званий об'єктивний контроль подій, при якому вони відбуваються по волі обставин, випадково і незалежно від бажання людини.

Дана методика оцінює, в якому ступені людина готова брати на себе відповідальність за те, що з нею відбувається і що відбувається навколо неї.

Досліджуваному пропонують 44 твердження. З кожним з цих суджень досліджуваний, прочитавши його, повинен погодитися чи не погодитися. При цьому використовує відповіді “так” чи “ні”.

- 1) Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від особливостей і особистих зусиль людини.
- 2) Більшість розлучень відбувається тому, що люди не бажать поступитися і пристосуватися один до одного.
- 3) Хвороба – справа випадку, і якщо вже судилося будь-кому захворіти, то нічого не вдієш.
- 4) Люди стають самотніми через те, що самі не проявляють цікавості і товариськості до оточуючих.
- 5) Здійснення моїх бажань часто залежить від вдачі.
- 6) Даремно докладати зусилля для того, щоб завоювати симпатії інших людей.
- 7) Зовнішні обставини – батьки і благоустрій – впливають на сімейне щастя не менше, ніж ставлення подружжя один до одного.
- 8) Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що зі мною відбувається.
- 9) Як правило, керівництво стає більш ефективнішим, коли керівники повністю контролюють дії підлеглих, а не покладаються на їх самостійність.

- 10) Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин, наприклад від настрою вчителя, а не від моїх особистих зусиль.
- 11) Коли я будую плани, то взагалі вірю в те, що можу їх здійснити.
- 12) Те, що багатьом здається вдачею чи везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.
- 13) Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі та ліки.
- 14) Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не намагалися налагодити сумісне сімейне життя, у них все одно нічого не вийде.
- 15) Те хороше, що я роблю в житті, звичайно буває по достоїнству оцінене іншими.
- 16) Діти виростають такими, якими їх виховують батьки.
- 17) Я думаю, що випадок чи доля не грають важливої ролі в житті.
- 18) Я не намагаюсь планувати своє життя далеко наперед, тому що багато чого залежить не від мене, а від того, як складуться обставини.
- 19) Мої оцінки в школі більш за все залежали від моїх зусиль і рівня підготовленості.
- 20) В сімейних конфліктах я частіше відчуваю провину за собою, ніж за протилежною стороною.
- 21) Життя більшості людей залежить від збігу обставин.
- 22) Я надаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.
- 23) Думаю, що мій спосіб життя ні в якій мірі не є причиною моїх хвороб.
- 24) Як правило, саме невдалий збіг обставин перешкоджає людям досягнути успіху у своїй справі.

- 25) В кінці кінців за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.
- 26) Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у стосунках, що склалися в моїй сім'ї.
- 27) Якщо я дуже захочу, то можу привабити до себе будь-яку людину.
- 28) На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків по їх вихованню часто виявляється марними.
- 29) Те, що зі мною відбувається – справа моїх особистих рук.
- 30) Іноді важко буває зрозуміти, чому керівники поведуться так і не інакше.
- 31) Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, скоріше за все просто не проявила достатньо зусиль.
- 32) Частіше за все, я можу отримати від членів моєї сім'ї те, чого я бажаю.
- 33) В неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винні інші люди, а не я.
- 34) Дитину завжди можна вберегти від застуди, якщо за нею слідкувати і правильно її одягати.
- 35) В складних обставинах я надаю перевагу очікуванню, доки проблеми самі не вирішаться.
- 36) Успіх є результатом наполегливої праці і мало залежить від випадку чи везіння, вдачі.
- 37) Я відчуваю, що від мене більше, ніж від будь-кого, залежить щастя моєї сім'ї.
- 38) Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюсь одним людям, і не подобаюсь іншим.
- 39) Я завжди віддаю перевагу приймати рішення і діяти самостійно, не надіючись на допомогу інших людей і не віддаючись долі.

- 40) На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, незважаючи на всю її старанність.
- 41) В сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити при найсильнішому бажанні.
- 42) Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості повинні звинувачувати в цьому тільки себе.
- 43) Багато моїх успіхів стали можливими тільки завдяки допомозі інших людей.
- 44) Більшість невдач в моєму житті сталися через невміння, незнання і лінощі і мало залежали від везіння чи невдач.

Стверджувальні відповіді “так” на питання 2, 4, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 19, 20, 22, 25, 27, 29, 31, 32, 34, 36, 37, 39, 42, 43, 44 оцінюються по 1 балу і свідчать про розвиненість суб’єктивного контролю. Те ж саме стосується заперечувальних відповідей “ні” на наступні питання: 1,3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 14, 18, 21, 23, 24, 26, 28, 30, 33, 35, 38, 40, 41. За такі відповіді суб’єктивному контролю досліджуваного також приписується по 1-му балу.

Максимальне число балів, котре досліджуваний може отримати за рівнем розвитку суб’єктивного контролю, рівне 44.

Вважається, що досліджувані, які отримали від 33 до 44 балів, здатні взяти на себе відповідальність за те, що відбувається з ними і з іншими залежними від них людьми.

Люди, що отримали від 12 до 32 балів володіють середнім рівнем розвиненості суб’єктивного контролю і майже стільки ж часто в житті беруть на себе відповідальність, скільки покладають її на інших людей, тим самим знімаючи особисто з себе відповідальність за те, що відбувається.

Ті, чий сумарний показник в балах по методиці 11 і нижче характеризуються тим, що в більшості випадків в житті знімають з себе відповідальність за те що відбувається і перекладають її на обставини чи на інших людей, тобто не володіють належним рівнем відповідальності.

Наступною ми використали методику «Вихід з важких життєвих ситуацій».

Люди по різному виходять з важких життєвих ситуацій, в тому числі таких, котрі пов'язані з педагогічною роботою. Одні миряться з проблемами, неприємностями, пристосовуються до них, обирають шлях “пливти за течією”. Інші проклинають долю, емоційно розряджаються і в кінці кінців заспокоюються, фактично не вирішуючи ніяких проблем. Треті – замикаються в собі і вважають необхідним “не бачити” проблем. Інші вчиняють якимось інакше. Опитувальник, наведений нижче, дозволяє виявити домінуючий у даної людини спосіб вирішення життєвих проблем. Ознайомившись з ним, необхідно на кожне судження обрати один з можливих варіантів відповіді.

1. Чи розповідаєте ви іншим людям про свої проблеми і неприємності:

- а) ні, так як вважаю, що це не допоможе;
- б) так, якщо для цього є певний співрозмовник;
- в) не завжди, так як іноді самому важко думати про них, а не те щоб розповідати іншим.

2. Наскільки сильно ви переживаєте неприємності:

- а) завжди і дуже важко;
- б) це залежить від обставин;
- в) намагаюсь терпіти і не сумніваюсь, що будь-які неприємності закінчуються.

3. Якщо ви не вживаєте спиртне, то пропустіть питання і перейдіть до наступного. Якщо ви вживаєте алкогольні напої, то з якої причини:

- а) для того, щоб втопити у “вині” свої проблеми;
- б) для того, щоб якось відволіктися від них;
- в) просто так, мені подобається час від часу бути навеселі і відчувати себе вільніше.

4. Що ви робите, якщо вас щось глибоко поранить:

- а) дозволяєте собі розслабитися і робити те, чого давно собі не дозволяли;
- б) ідете в гості до друзів;
- в) сидите вдома і жалієте самого себе.

5. Коли близька людина вас ображає, то ви:

- а) замикаєтесь в собі і ні з ким не спілкуєтесь;
- б) вимагаєте пояснень;
- в) розповідаєте про це кожному, хто готовий вас слухати.

6. В хвилини щастя ви:

- а) не думаєте про перенесене нещастя;
- б) боїтесь, що ця хвилина швидко пройде;
- в) не забуваєте про те, що в житті є багато неприємного.

7. Що ви думаєте про психіатрів:

- а) ви б не хотіли стати їх пацієнтом;
- б) багатьом людям вони могли б реально допомогти;
- в) людина сама, без психіатра, повинна допомагати собі.

8. Доля, на вашу думку:

- а) вас переслідує;
- б) несправедлива до вас;
- в) сприяє вам.

9. Про що ви думаєте після сварки з чоловіком чи коханою людиною, коли вам гнів вже проходить:

- а) про те приємне, що у вас було в минулому;
- б) мрієте потайки йому помститися;
- в) думаєте про те, скільки ви від нього (неї) всього витерпіли.

Обрана відповідь	Порядковий номер судження								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
А	3	4	5		3	1	4	5	10
Б	1	0	3	2		3	2	2	20
В	2	2	1	4	1	5	3	1	3

На основі загальної суми балів, набраних досліджуваним, судять про типові для нього способи виходу з важких ситуацій. При сумі 7-15 балів – людина легко примиряється з неприємностями, правильно оцінює те що трапилося і зберігає душевну рівновагу.

16-26 балів не завжди дана людина з достоїнством витримує удари долі. Часто вона зривається, проклинає її, тобто засмучується при виникненні проблем і засмучує інших. Якщо 27-36 сума балів – дана людина не може нормально переживати неприємності і звичайно реагує на них психологічно неадекватно.

Таблиця 1. Результати методики РСК.

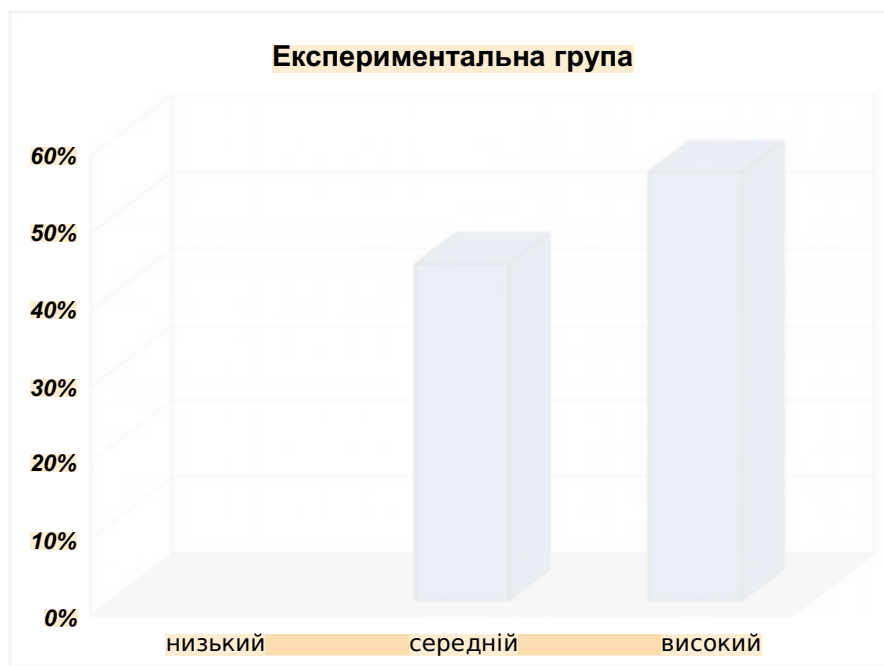
№ учасника	Вік	Стать	Контрольна група	
			Кількість балів	Рівень суб'єктивного контролю
1	18р	Чол.	25 балів	Середній
2	18р	Жін.	27 балів	Середній
3	17р	Чол.	24 бали	Середній
4	17р	Чол.	10 балів	Низький
5	17р	Жін.	16 балів	Середній
6	18р	Жін.	10 балів	Низький
7	19р	Жін.	23 бали	Середній

8	19р	Чол.	23 бали	Середній
9	18р	Жін.	21 бал	Середній
10	19р	Чол.	25 балів	Середній
11	20р	Жін.	29 балів	Середній
12	19р	Чол.	23 бали	Середній
13	17р	Жін.	29 балів	Середній
14	18р	Чол.	16 балів	Середній
15	19р	Чол.	36 балів	Високий
16	20р	Жін.	25 балів	Середній
17	20р	Чол.	24 бали	Середній
18	23р	Жін.	23 бали	Середній
19	22р	Чол.	25 балів	Середній
20	21р	Жін.	21 бал	Середній
21	20р	Жін.	28 балів	Середній
22	18р	Жін.	25 балів	Середній
23	19р	Жін.	10 балів	Низький
24	20р	Жін.	21 бал	Середній
25	20р	Жін.	23 бали	Середній

Таблиця 2. Результати методики РСК.

Експериментальна група					
№ учасника	Вік	Стать	Кількість балів	Вид мистецтва	Рівень суб'єктивного контролю
1	22р	Жін.	37	Музика, КВК	Високий
2	18р	Жін.	24	Хореографія	Середній
3	17р	Жін.	29	Співи	Середній
4	20р	Жін.	25	Музика	Середній
5	17р	Жін.	26	Вокал	Середній
6	18р	Чол.	30	Театральний гурток	Середній
7	17р	Жін.	37	Театральний гурток	Високий
8	17р	Жін.	25	Образотворче мистецтво	Середній
9	17р	Жін.	30	Декоративно-прикладне мистецтво	Середній
10	18р	Жін.	38	КВК	Високий
11	17р	Жін.	37	Музика	Високий
12	17р	Чол.	38	Театральний гурток	Високий
13	17р	Жін.	25	Школа мистецтв	Середній
14	17р	Чол.	29	Драмгурток	Середній
15	19р	Жін.	37	КВК	Високий
16	18р	Чол.	37	Театральний гурток	Високий
17	17р	Жін.	38	Хореографія	Високий
18	19р	Чол.	37	Музика	Високий
19	19р	Жін.	37	Музика	Високий
20	19р	Чол.	30	Хореографія	Середній
21	21р	Жін.	37	Образотворче мистецтво	Високий
22	20р	Чол.	38	Музика	Високий
23	18р	Чол.	30	Художня самодіяльність	Середній
24	19р	Чол.	38	Музика	Високий
25	20р	Чол.	37	Театральний гурток	Високий

Таблиця 3. Результати по методиці «Вихід з важких життєвих ситуацій».

7-15 балів				16-26 балів				27-36 балів											
Людина легко примирюється з неприємностями, правильно оцінює те, що трапилося і зберігає душевну рівновагу				Не завжди дана людина з достоїнством витримує удари долі. Часто вона зривається, проклинає її, засмучується при виникненні проблем і засмучує інших				Дана людина не може нормально пережити неприємності і звичайно реагує на них психологічно неадекватно											
Контрольна група				Експериментальна група				Контрольна група				Експериментальна група							
№ учасника	стать	Вік	К-сть балів	№ учасника	Стать	Вік	К-сть балів	№ учасника	стать	Вік	К-сть балів	№ учасника	стать	Вік	К-сть балів				
1	Ч	18	10	1	Ж	22	9	3	Ч	17	17	2	Ж	18	20	4	Ч	17	29
2	Ж	18	10	3	Ж	17	12	5	Ж	17	21	12	Ч	17	19	6	Ж	18	28
10	Ч	19	12	4	Ж	20	7	7	Ж	19	25	14	Ч	17	18				
11	Ж	20	11	5	Ж	17	8	8	Ч	19	18								
13	Ж	17	12	6	Ч	18	9	9	Ж	18	19								
15	Ч	19	14	7	Ж	17	10	12	Ч	19	20								
16	Ж	20	13	8	Ж	17	11	14	Ч	18	16								
21	Ж	20	12	9	Ж	17	12	17	Ч	20	21								
18	Ж	23	12	10	Ж	18	14	20	Ж	21	16								
19	Ч	22	14	11	Ж	17	12	22	Ж	18	18								
				13	Ж	17	10	23	Ж	19	25								
				15	Ж	19	11	24	Ж	20	19								
				16	Ч	18	9	25	Ж	20	20								
				17	Ж	17	10												
				18	Ж	19	9												
				19	Ж	19	10												
				20	Ж	19	11												
				21	Ж	21	12												
				22	Ч	20	11												
				23	Ч	18	8												
				24	Ч	19	12												
				25	Ч	20	11												

Таблиця 4.

Загальні результати

7-15 балів		16-26 балів		27-36 балів	
Контрольна група	Експериментальна група	Контрольна група	Експериментальна група	Контрольна група	Експериментальна група
40%	88%	52%	12%	8%	0%

Як бачимо, в експериментальній групі значно кращі результати по першій та другій методиках. У експериментальній групі високий рівень суб'єктивного контролю у 56% учасників експерименту на відміну від контрольної групи, де результати значно нижчі, учасники контрольної групи у більшості мають середній рівень суб'єктивного контролю.

За результатами другої методики теж наявна суттєва різниця між результатами контрольної і експериментальної груп (відповідно 40% і 88%).

В учасників експериментальної групи високий рівень відповідальності з свої вчинки, вони керують своїм життям, правильно оцінюють проблеми і намагаються їх вирішувати.

У контрольній групі виявилася висока частка осіб (52%), які не завжди витримують удари долі, не вміють вирішувати своїх проблем, покладають їх вирішення на оточуючих.

В кінці експерименту була проведена бесіда з учасниками експерименту. Були висловлені рекомендації до тих осіб, які мали середні і низькі показники по тестових методиках. Вони торкалися в основному проблем розуміння відповідальності в особистому житті. Бесіда була побудована в діалоговому руслі, учасники експерименту висловлювали свої переживання і сумніви щодо особистої спроможності вирішувати особисті проблеми. З нашого боку, побажання до студентів торкались конкретних завдань для покращення комунікабельності, підвищення

самооцінки, впевненості в собі, а саме: обрати активний стиль поведінки, відвідати клуби за інтересами, або навіть створити їх за власною ініціативою, брати участь у різних конкурсах, що дають можливість здобути впевненість в своїх можливостях, повірити в себе, зрозуміти, що людина сама пише сценарій свого життя і від неї залежить, яким воно буде: чи нікчемним, чи цікавим та гідним.

Ці дані свідчать, що особистість що протягом життя активно залучається до мистецтва, здобуває не тільки мистецьку майстерність, а й набуває соціальних навичок, таких як комунікативність, креативність мислення, нешаблонність реалізації завдань, позитивної мотивації особистої життєдіяльності, імпровізації; формуються почуття відповідальності за особисті вчинки і життя в цілому, морально-етичні якості, почуття громадянина і патріотизму, формуються відчуття власної гідності, формується світогляд.

Досвід, здобутий в різних педагогічно створених спеціальних ситуаціях, інтегрується в реальне життя і допомагає вирішувати проблеми та завдання; допомагає досягти взаємодії в соціумі.

Таким чином, в якості **рекомендацій** щодо отриманих результатів експерименту ми пропонуємо:

1. прискорити інтеграцію мистецтва у традиційну систему освіти в Україні, врахувавши аналогічні приклади такого кроку в розвинутих країнах США, Великобританії, Японії та інших;
2. питання інтеграції спрямувати на розширення гуртків за інтересамив закладах освіти, впроваджувати засоби мистецтва в усі предмети середньої загальноосвітньої школи з метою покращення запам'ятовування матеріалу та розширення творчих, комунікативних навичок учнів;

3. сприяти появі арт-терапевтичних годин для збалансування психоемоційної неврівноваженості;
4. залучати якомога більшу кількість осіб до творчої роботи, частіше пропонувати самостійно творчо підходити до завдань;
5. рекомендувати до обговорення тем на виховних годинах, що стосуються між особистісних відносин, включаючи арт-засоби.

Висновки до другого розділу

Інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток особистості є підґрунтям до формування професійних навичок і активної громадської позиції в суспільстві. Дослідження, експериментальні технології, що були проведені в багатьох країнах світу свідчать, що спеціально створені умови для творчої самореалізації не тільки є поштовхом для зростання особистості, а й сприяє входженню людини в колективи, спільноти, соціум в цілому. Серед педагогічних умов ефективними виявилися нетрадиційні навчально-виховні системи шкіл, такі як “общини”, молодіжні організації, відкриті школи, які досягли не тільки особистісного зростання учнів цих шкіл, але й допомогли сформувати соціальні навички, поведінку й установки, що спрямовані на активну життєдіяльність.

Творчий підхід до навчання через залучення до мистецтва збагатив досвід школярів, розширив світогляд, забезпечив розвиток креативного мислення.

Спеціальні методи соціальної роботи використання образотворчого мистецтва за допомогою окремих художніх технік та тем сприяють соціалізації особистості. Педагогічні блоки різних напрямків формують просторові уявлення, збагачують комунікативні вміння, збільшують варіативність рішень, роблять життя насиченим, цікавим. Це соціально необхідні навички є запорукою успішної соціалізації особистості.

Оскільки арт-терапія не має обмежень, то практично кожній людині вона доступна, не вимагає спеціальної освіти чи художніх навичок, доступна всім, мобілізує творчий потенціал людини, запускає механізм психічного імунітету, відновлює процеси саморегуляції та здатна через позитивний зміст змінювати світогляд людини. Мистецтво дає можливість у завуальованій формі перетворити проблему, яка не була усвідомлена,

була витіснена, у малюнок, фігуру, скульптуру, картину, вивести її назовні, проаналізувати, знайти її рішення

Результати проведеного експерименту підтвердили припущення, що мистецтво має соціалізуючий вплив на індивідів, які прагнуть стати особистостями в суспільстві. Мистецтво як засіб соціалізації особистості, необхідно використовувати для всіх членів суспільства, адже це сприяє загальному прогресу людства і насамперед, покращує взаєморозуміння між людьми, культурами, зменшує кількість дезадаптованих та дезорієнтованих осіб в суспільстві, реабілітує людей з особливими потребами, повертає сенс життя для тих, хто його втратив. Залучення до мистецтва відтворює внутрішній потенціал кожної особистості, дає шанс розкритися в індивідуальному неповторному таланті.

ВИСНОВКИ

Рівень соціалізованості особистості в суспільстві варіабельний за рахунок неоднаковому впливу різноманітних факторів. Теоретично і практично обґрунтовані знання про успішну соціалізацію дають змогу стверджувати, що існують керовані суспільством умови для формування розвиненої особистості.

На основі аналізу психологічної літератури ми проаналізували етапи соціалізації особистості. Охарактеризували особливості розвитку особистості в процесі її соціалізації.

Показали роль мистецтва як засобу в процесі соціалізації, встановили шляхи формування успішного процесу соціалізації, продемонстрували педагогічні умови здійснення соціалізації особистості засобами мистецтва.

В результаті дослідження науково доведених експериментальних даних та проведення особистого констатуючого експерименту ми довели гіпотезу про те, що за умови залучення особистості до мистецтва зростає рівень її успішної соціалізації.

Особистість, залучаючись до світу культури та мистецтва, набуває необхідних їй соціальних навичок та якостей. Її міра готовності до самостійного життя визначається здатністю до відповідальності за свої вчинки і вміння самостійно вирішувати особисті проблеми, сприймати їх не як перешкоди, а як завдання, що потребують розв'язання на шляху до самореалізації, само ствердження та самовдосконалення.

Доля участі мистецтва особлива: вона формує креативність, тобто вміння творчо підходити до життя взагалі. Особистісне переживання прекрасного не тільки формує естетичний смак, а й досягає гармонійного розвитку особистості, полегшує існування особистості в соціумі через розуміння нею емоційно-раціонального світу. Індивід здобуває навички

попередження рольових конфліктів, орієнтується на універсальні моральні людські цінності.

Мистецтво формує сучасну особистість, адже за масштабом арсеналу засобів воно неперевершене: музика, театр, кіно, телебачення, художні засоби (образотворче мистецтво, дизайн, флористика та ін.), хореографія, фольклор тощо.

Таким чином, вирішальним для особистості є її творче зростання, успішна соціалізація і, як наслідок, інтеграція в суспільство.

Схожість

Джерела з Інтернету

669

1	http://dspace.mnau.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6017/Menedzhment_Psykholohiia_Testy.pdf?isAllowed=y&seq...	7.04%
2	https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/13649/4/%d0%9f%d0%be%d1%81%d1%96%d0%b1%d0%bd%d0%b8%d...	5.13%
3	https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/13649/1/Shcherbakova_Kharchenko_Psykholohiia.pdf	4.94%
4	http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/4567/1/Pichurin_monograph.pdf	3 джерел 4.74%
5	https://lib.iitta.gov.ua/716569/1/%D0%AE%D1%80%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%92.%D0%86.%20%...	3.45%
6	http://eprints.zu.edu.ua/33898/1/3333.pdf	2 джерел 3.96%
7	http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/10517/3/Pichurin.pdf	3.92%
8	https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/specrada/25260221/Honchar_dis.pdf	2 джерел 3.85%
9	http://ni.biz.ua/6/6_11/6_114345_metodika-differentsialno-diagnosticheskij-oprosnik.html	4 джерел 3.78%
10	https://srk.com.ua/usk-riven-subyektivnogo-kontrolyu-metodika-psytests-org	14 джерел 3.16%
11	http://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1350/1/%d0%9a%d0%be%d0%bd%d0%be%d0%b2%d0%b0%d...	16 джерел 3.08%
12	http://ni.biz.ua/9/9_17/9_176117_laboratornaya-rabota--psihologicheskoe-soderzhanie-truda-professionalov-i-neprofe	2 джерел 3.06%
13	http://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/9431/2/Psykholohiia_navchalno-metodychnyi.pdf	3.04%
14	http://teacherjournal.in.ua/blog/articles/10476/-----.docx	5 джерел 3.02%
15	http://um.co.ua/2/2-2/2-25029.html	8 джерел 2.98%
16	http://refbase.com.ua/referats/detail-8665.html	13 джерел 2.98%
17	http://moemesto.ru/svetlanadudka/file/8124508/%D0%9A%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D1%88%D0%B8%D0%BD%20%...	5 джерел 2.91%
18	http://teacherjournal.in.ua/blog/articles/10042/33.-----.docx	8 джерел 2.68%
19	http://elibrary.kubg.edu.ua/7621/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%20%D0%BF%D1%81%D0%B...	5 джерел 2.64%
20	http://ni.biz.ua/8/8_12/8_125743_metodika--vihod-iz-trudnih-zhiznennih-situatsiy.html	3 джерел 2.57%

21	http://ni.biz.ua/8/8_12/8_125741_metodika--uroven-sub-ektivnogo-kontrolya-usk.html	2 джерела	2.57%
22	http://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/19329/1/%d0%92%d0%a1%d0%a2%d0%a3%d0%9f%20%d0%94%d0%95	4 джерела	2.56%
23	http://elar.khmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6309/1/%d0%9f%d0%be%d1%81%d0%b8%d0%b1%d0%bd%d0%bc	6 джерел	2.56%
24	http://um.co.ua/3/3-8/3-88085.html		2.52%
25	https://ir.library.knu.ua/server/api/core/bitstreams/0ba21614-8fa2-4266-9b3e-aa716e3f2ce9/content	10 джерел	2.45%
26	http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/12559/1/Savenkova%20Irina%20Ivan%d1%96vna%202018.pdf	9 джерел	2.4%
27	https://core.ac.uk/download/pdf/83144121.pdf	5 джерел	2.4%
28	https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/10126/3/Posibnik1.pdf	2 джерела	2.38%
29	https://subj.ukr-lit.com/vikova-ta-pedagogichna-psixologiya-vidra-o-g-tema-7-psixologiya-vixovannya-osobistosti	2 джерела	2.36%
30	https://jak.bono.odessa.ua/articles/test-vihid-z-vazhkih-zhittevih-situacij.php		2.34%
31	http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/17713/1/praktikum_psikhologam_II.pdf	8 джерел	2.29%
32	http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/11567/1/Moskalyov_Monografiya.pdf	10 джерел	2.29%
33	http://eprints.zu.edu.ua/31677/1/%D0%9E%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%96%D1%81%D1%97	4 джерела	2.26%
34	https://naurok.com.ua/za-mezhehu-bayduzhosti-praktichni-materiali-po-roboti-z-ditmi-z-ptsr-99904.html	2 джерела	2.23%
35	https://ua-referat.com/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D1%80%D0%BE%D...		2.23%
36	http://www.referatu.net.ua/referats/27/42638/?page=31	2 джерела	2.18%
37	https://dptnzspl101.ucoz.net/dokumenty/navch_metod_posibnik_24_06_19_pravl.pdf		2.1%
38	http://repository.gnpu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/684/dis%20d0%94d0%b5d1%86d1%8e%ba.pdf?isAllo...		1.95%
39	http://teacherjournal.in.ua/blog/articles/10734/21--.doc	2 джерела	1.91%
40	http://ni.biz.ua/11/11_23/11_239467_tekst-oprosnika.html		1.8%
41	http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/22515	20 джерел	1.78%
42	https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/29963/1/%d0%a2%d0%b0%d0%bd%d0%b0%d1%81%d1%96d0%97	2 джерела	1.75%

43	https://imzo-journal.org.ua/index.php/journal/article/download/44/40	53 джерела	1.64%
44	https://studopedia.net/1_53601_vprava--shkala-trivozhnosti-za-dteylorom-adaptatsiya-m-peysahova.html		1.63%
45	http://ni.biz.ua/8/8_12/8_125742_nemoe-kn--.html	2 джерела	1.62%
46	http://ni.biz.ua/9/9_22/9_2296_tekst-oprosnika.html	2 джерела	1.47%
47	http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/12732/Rotaenko%20Y%20_fpis_2020.pdf?isAllowed=y&sequence=1	2 джерела	1.42%
48	https://donschool86.ru/uk/syntax/oprosnik-dps-1-44-voprosa-dlya-voennyh-test-oprosnik-shkaly-lokusa-kontrolya-dz	2 джерела	1.34%
49	https://www.naurok.com.ua/osnovni-metodi-art-terapi-u-roboti-praktichnogo-psihologa-119428.html	52 джерела	1.1%
50	https://studfile.net/preview/5288067/page:125		1.08%
52	http://lib.iitta.gov.ua/724946	4 джерела	0.9%
53	http://dspace.ddpu.edu.ua/ddpu/bitstream/123456789/259/1/%d0%9f%d0%95%d0%94%d0%90%d0%93%d0%9e%d0%9b	11 джерел	0.77%
54	http://preschool.mdu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/%d0%9d%d0%9c%d0%9a%d0%94-%d0%9c%d0%b5%d1%82%d0%9b		0.84%
55	http://repository.mdu.in.ua/jspui/bitstream/123456789/2123/1/np_upravlinska_deontologija.pdf	2 джерела	0.83%
56	https://ddpu.edu.ua/images/stories/news/specrada/03040719/Gaytenko/Gaytenko.pdf		0.74%
58	https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/29707/6/dyplom_Trachuk.pdf		0.73%
59	https://studfile.net/preview/5186371/page:9		0.69%
60	http://repository.sspu.sumy.ua/handle/123456789/6799	2 джерела	0.61%
61	http://eprints.zu.edu.ua/31679/1/%D0%A0%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%B9%20%D0%B7%D0%BE%D1%87		0.58%
62	http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/22119/Reva.pdf?isAllowed=y&sequence=1	9 джерел	0.56%
63	http://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/0564/2503/1/2005_%D0%9C1_%D0%A9%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B4		0.56%
64	https://ldubgd.edu.ua/sites/default/files/3_nauka/svr/04/dysertacija_koval_i_s.pdf		0.55%
65	http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/2465/1/%d0%bc%d0%be%d0%bd%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%84		0.54%
66	https://coworking.od.ua/usk-riven-subyektivnogo-kontrolyu-metodika-metodika-usk-riven-subyektivnogo-kontrolyu-projti-onlaj		0.54%

67	http://www.ni.biz.ua/4/4_9/4_90003_polnoe-nesoglasie-----polnoe-soglasie.html	0.51%
68	https://dspace.vnm.edu.ua/bitstream/handle/123456789/1846/%d0%a8%d0%b5%d0%b2%d1%87%d1%83%d0%ba%20%d0%...	0.5%
69	http://rkr.nuczu.edu.ua/images/053/bak/2020/Pogosyan.pdf	0.49%
70	http://www.enpuir.npu.edu.ua:8080/bitstream/handle/123456789/43810/Patynok_dis.pdf?isAllowed=y&sequence=1	0.48%
71	https://ua-referat.com/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8_%D0%B2%D0%B8%D1%8F%D0%B2%D0%BB%D...	0.47%
72	http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/2921/1/%D0%93%D0%B0%D0%BD%D0%B6%D0%B0%20%D0%9C.%D0%92...	3 джерела 0.46%
73	https://studopedia.ru/8_6403_klyuch-do-metodiki.html	0.46%
74	https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/58215/1/%d0%a4%d0%9b%d0%a1%d0%9a_2023_053%d0%91%d0%b7_%d0%9c%d0%b...	0.46%
75	https://ronl.org/referaty/psikhologiya/186439	8 джерел 0.45%
76	http://eprints.zu.edu.ua/8712/1/%D1%83%D1%87%D0%B5%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%2011.pdf	0.45%
77	https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/%d0%a0%d0%b0%d0%ba%d1%83%d1%80%d1%81%d0%b8-%d0%b...	4 джерела 0.16%
78	https://referatss.com.ua/work/socializacija-ljudini-u-suchasnomu-ukrainskomu-suspilstvi	28 джерел 0.35%
79	https://shron1.chtyvo.org.ua/Rozov_Vitalii/Adaptyvni_antystresovi_psykhotekhnolohii.pdf	0.43%
80	https://jarch.donnu.edu.ua/article/download/11683/11558	0.4%
81	http://um.co.ua/1/1-1/1-129616.html	15 джерел 0.4%
82	https://ua-referat.com/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96...	6 джерел 0.31%
83	https://ua-referat.com/%D0%92%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2_%D0%97%D0%9C%D0%86_%D0%BD%D0%B0_%D...	18 джерел 0.31%
84	http://medbib.in.ua/metodika-diaagnostiki-rigidnosti-40001.html	0.38%
85	http://lib.iitta.gov.ua/106748/1/%D0%93%D1%83%D1%80%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D0%B0_%282008%29_%D0%92%D1%9...	0.38%
86	https://zavantag.com/docs/3451/index-155183.html?page=8	0.38%
87	http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/13466/1/6.030102%20_Ga%d1%94vs%27ka_%20Anna-Mar%d1%96ya_%...	0.37%
88	https://repo.odmu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/3075/Aymedov2.pdf?isAllowed=y&sequence=1	2 джерела 0.35%

89	http://ni.biz.ua/9/9_21/9_214998_sotsializatsiya-faktori-sredstva-mehanizmi.html	11 джерел	0.35%
90	https://divovo.in.ua/navchalenogo-spilkuvannya.html?page=26	2 джерела	0.34%
91	https://vspu.edu.ua/content/specialized_academic_council/doc/2016/Kovalchuk_I/dis.PDF	3 джерела	0.34%
92	https://svr.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/5/2019/05/dis_Sofian.pdf	2 джерела	0.34%
93	http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/4027/1/%d0%9a%d0%be%d1%80%d0%be%d0%bf%d0%b5%d1%86%d1%8c...		0.34%
94	https://ukrdoc.com.ua/text/41262/index-1.html		0.25%
96	http://dspace.ltsu.org/bitstream/123456789/525/1/11Np.pdf	14 джерел	0.3%
97	https://ua-referat.com/%D0%9A%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D1%96_%D1%81%D1%82%...		0.3%
98	https://ua-referat.com/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE_%D0%B2%D...		0.3%
99	https://ua-referat.com/?red=66598	2 джерела	0.3%
100	http://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/8390/1/Dissertation_%20Karasevych.pdf		0.3%
101	http://uadoc.zavantag.com/text/25518/index-1.html?page=3		0.28%
102	https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/10060/3/%d0%a1%d1%96%d1%80%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be.pdf		0.2%
103	https://dspace.vspu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2538/11_%d0%94%d0%b5%d0%bc%d1%87%d0%b5%d0%ba	2 джерела	0.28%
104	http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/4410/3/9820.pdf	3 джерела	0.28%
105	http://repositc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/1223/1/%d0%9a%d0%be%d0%bc%d1%83%d0%bd%d1%96%d0%b	3 джерела	0.28%
106	http://nubip.edu.ua/sites/default/files/u149/%D0%A0%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%87%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%...		0.2%
107	http://lib.iitta.gov.ua/716135/1/01_07_%D0%90%D0%BB%D1%94%D0%BA%D1%81%D1%94%D1%94%D0%BD%D0%BA%D0%...		0.2%
108	https://studfile.net/preview/5186338/page:4		0.27%
109	https://ua-referat.com/%D0%AF_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%BA%...		0.26%
110	http://er.knutd.com.ua/bitstream/123456789/2967/17/FORMUVANNJa_TVORCO_OSOBISTOST_DIZAINJeRA_JaK_KOMP	31 джерело	0.26%
111	http://www.socpedagogika.narod.ru/Ekzam.html	2 джерела	0.26%

112	http://eprints.zu.edu.ua/3436/2/%D0%94%D1%96%D0%B4%D1%83%D1%80_%D0%A2.%D0%9E..pdf	3 джерела	0.25%
113	https://vdocuments.net/-oe-23-foe-oe.html	6 джерел	0.24%
114	https://docplayer.net/67652560-Visnik-prikarpatskogo-universitetu.html	6 джерел	0.23%
115	http://ni.biz.ua/17/17_14/17_14715_vospitatelnie-funksii-sotsialnoy-sredi-sotsializatsiya-i-ee-faktori.html		0.23%
116	http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7755/1/1%28339%29%2c%202021_%202.pdf		0.1%
117	https://mybiblioteka.su/10-24083.html		0.09%
118	http://www.enpui.npu.edu.ua:8080/bitstream/handle/123456789/43480/Nakonechnyi_dis.pdf?isAllowed=y&sequence=1		0.21%
119	https://www.freepapers.ru/16/gra-yak-zasb-socialzac-dtejj/8996.83602.list2.html	3 джерела	0.21%
120	http://ni.biz.ua/10/10_5/10_50263_razdel-i-vedushchie-tendentsii-razvitiya-otechestvennoy-i-zarubezhnoy-praktiki-deyatelnosti...		0.21%
121	https://goaravetisyan.ru/uk/metodologicheskie-osnovy-socializacii-mladshih-shkolnikov		0.09%
123	https://lib.iitta.gov.ua/2436/1/_%D0%B2%D0%B8%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BA_4.pdf	3 джерела	0.19%
124	http://eprints.zu.edu.ua/30323/1/%D0%9B%D0%98%D0%A2%D0%92%D0%98%D0%9D%D0%95%D0%9D%D0%9A%D0%9E_%...		0.19%
125	https://ua-referat.com/%D0%92%D0%B7%D0%B0%D1%94%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D1%96%D1%8F_%D0%B4%D0%B8%D...		0.19%
126	http://metodportal.com/node/15262		0.18%
127	https://enpui.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/42832/Lytvynenko_dis.pdf?isAllowed=y&sequence=1		0.18%
130	http://psyjournals.org.ua/images/PP_2010/PP_7_2010.pdf		0.17%
131	http://www.kspu.kr.ua/download/nauk_zapiski/2004_vipusk_58_zamovlennya_3758.pdf	7 джерел	0.16%
133	https://jak.bono.odessa.ua/articles/kurs-lekcij-z-pedagogiki.php	6 джерел	0.14%
134	https://www.aup.com.ua/ml/Zbirka_tez_25_10_2016.pdf	9 джерел	0.14%
135	http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/ped/15april2016/17.pdf	6 джерел	0.13%
136	http://music.pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/chastina-1.pdf		0.13%
140	https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/10010/1/%d0%9a%d0%be%d0%bd%d0%b3%d1%80%d0%b5%d1%81%82%d0%b5.pdf	2 джерела	0.12%

129	Студентська робота	ID файлу: 1011022784	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.18%
138	Студентська робота	ID файлу: 1010132760	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 2 Джерело	0.12%
139	Студентська робота	ID файлу: 1009809804	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.12%
152	Студентська робота	ID файлу: 1005796520	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.08%
156	Студентська робота	ID файлу: 1010061636	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.08%
160	Студентська робота	ID файлу: 1015669906	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.08%

Цитати

Цитати

8

1 "розвиток соціальної природи чи характеру індивіда, підготовка людського матеріалу до соціального життя"

2 «Інформаційний фон війни близький до панічного, а тому постійно гіперболізує загрози безпеці... Стан перманентної загрози призводить до того, що людська психіка постійно перебуває у пороговому стані»

3 «Я тебе убираю из друзей!»

4 «За что?»

5 «Російська пропаганда, активно маніпулюючи дитячою свідомістю, цінності любові до батьківщини замінює ксенофобією»

6 «дискредитує норми моралі мирного життя, норми права, компроміс та діалог як засіб досягнення цілей»

7 «Багато ВПО кажуть про психологічну травму у зв'язку з втратою свого власного житла, а також у зв'язку із значним погіршенням умов життя порівняно з попереднім місцем їх проживання»

8 «школи без стін»

